

УДК 37(477)(092)

ЧЕРЕВКО Олександр Володимирович,

доктор економічних наук, професор, ректор,
Черкаський національний університет імені
Богдана Хмельницького
e-mail: cic@cdu.edu.ua

РЕАЛІЗАЦІЯ ІДЕЙ ГУМАННОЇ ПЕДАГОГІКИ ОЛЕКСАНДРА ЗАХАРЕНКА В ДОСВІДІ АВТОРСЬКОЇ «ШКОЛИ НАД РОССІЮ»

З нагоди 80-річчя з дня народження великого педагога, Заслуженого вчителя України, члена АПН України, директора Сахнівської загальноосвітньої школи, що на Черкащині, Олександра Антоновича Захаренка здійснено ретроспективний аналіз його творчого доробку. Акцентовано увагу на тому, що до останніх років життя він був щасливий від того, що вдалося здійснити велику справу, яка знайшла визнання в сучасників. Показано, що пам'ять про видатного співвітчизника плекається молодими педагогами, які торують свій професійний шлях на педагогічній ниві, узгоджують кожен свій крок із заповідями О. Захаренка.

Ключові слова: *О. Захаренко; державний і громадський діяч; видатний педагог; творча спадщина; авторська школа; педагогічні ідеї; родинне виховання; дитиноцентризм; гуманна педагогіка; співпраця школи, сім'ї та громадськості.*

Постановка проблеми в загальному вигляді. Олександр Антонович Захаренко – відомий український педагог, визначний громадський діяч, один із п'ятнадцяти академіків-засновників Академії педагогічних наук України, Народний учитель, директор сільської школи (село Сахнівка Корсунь-Шевченківського району Черкаської області), народився 2 лютого 1937 року в м. Кам'янка в сім'ї службовця. По закінченні фізико-математичного факультету Черкаського педагогічного інституту (1959) працював за направленням у с. Сахнівка. Відтоді його доля до кінця життя була пов'язана з цим невеликим «неперспективним» селом, яке мало статус бригади колгоспу «Маяк». Тут, у Сахнівській восьмирічній школі, Олександр Антонович працював учителем математики і фізики до 1966 р., потім, ще 36 років – директором. Молодий педагог активно шукав шляхи вдосконалення навчального процесу в школі.

Він виріс від звичайного директора школи до відомого не лише в Україні, а й за її межами новатора, першопрохідця, знаного педагогічного мислителя, творця авторської школи, який збагатив теорію й практику виховання школярів оригінальними підходами і методами організації виховного процесу. На посаду директора школи Олександр Антонович прийшов уже досвідченим педагогом, маючи за плечима семирічний досвід учителювання, під час якого сформувався як педагог, людина, громадянин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Новаторські погляди видатного педагога минулого століття О. Захаренка не втрачають своєї актуальності й у нинішніх умовах реформаційних змін, що торкаються всіх ланок освітньої системи і, у першу чергу, – початкової та середньої школи. Не потребує жодних доказів те, що педагогічні ідеї «академіка з Сахнівки» будуть жити у віках як символ гуманної педагогіки добротворення. Саме цим особливостям творчого доробку О. Захаренка присвятили свої наукові розвідки Я. Береговий [1], В. Боримський [2], В. Кобзаренко [3], Н. Ковальська, Т. Пастух, Л. Денисюк [4], Н. Комісаренко [5], М. Корюненко [6], К. Криворот [7], М. Криворучко [8], Л. Мацько [9], В. Мелешко [10], О. Слєпінін [11], В. Яковенко [12] та інші дослідники його педагогічної спадщини. Цілком виправданим є те, що в ряді публікацій сучасних учених здійснено порівняльну характеристику поглядів О. Захаренка з видатним гуманістом минулого століття В. Сухомлинським (Т. Артеменко [13], Л. Бондар [14] та ін.).

Авторській школі О. Захаренка присвячено спогади Н. Калініченко [15], В. Кузя [16], Ю. Мальованого [17], В. Моргуна [18], Н. Побірченко [19], О. Сухомлинської [20; 21]. Результатом дослідження проблем «Виховання гуманістичних цінностей школяра у педагогічній спадщині О. Захаренка» і «Формування духовних цінностей дітей і молоді

в творчій спадщині О. Захаренка» стали дисертаційні роботи О. Крутенко [22] і Н. Орлової [23].

Гідним продовжувачем справ батька став син Олександра Антоновича – Сергій Захаренко [24–28], який активно долучився до створення кімнати-музею в навчальному корпусі № 4 Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, щороку очолює оргкомітет педагогічних читань із нагоди роковин О. Захаренка, регулярно поширює педагогічний досвід сахнівської школи в наукових публікаціях, засобах масової інформації, круглих столах і нарадах із питань освіти й виховання молодого покоління.

Метою статті є спроба здійснити історичний екскурс сторінками біографії Олександра Антоновича Захаренка і привернути увагу сучасників до цінних надбань його педагогічної спадщини.

Виклад основного матеріалу. Талановитий і авторитетний педагог мав безліч можливостей перейти працювати до столиці, очолити університетську кафедру, всі умови для творчої роботи позбутися важких господарських клопотів, без яких у селі не обійтися і які поглинають забагато сил і часу. Пропонували йому не раз високі посади і навіть пост міністра освіти України. На всі пропозиції Олександр Антонович відповідав відмовою, а мотивування при цьому було просте і лаконічне: «Сахнівку я не залишу». Адже школа над Россю – то був його витвір, найголовніша справа його життя. І з усіх визнань і нагород статус Авторської школи (наказ Міністерства освіти і науки України від 1 лютого 2002 року) для його сахнівського дітища був найдорожчим.

Поряд із роботою в школі О.А. Захаренко брав активну участь у комісії з реформи школи, засіданнях Дитячого фонду, виступав на різних конференціях, семінарах, зустрічах із молодими вчителями, директорами шкіл, виконував доручення члена Центральної ревізійної комісії, перебував за кордоном у складі парламентської делегації у США, у ФРН – як керівник громадської організації «Педагоги за мир». Олександр Антонович долучився до роботи в кількох міжнародних форумах із питань організації навчального-виховного процесу в сучасних умовах.

Авторська школа О.А. Захаренка – це навчальний заклад не тільки для дітей, але й для вчителів і для батьків. Справжніх педагогів він ростив із молоді, яка приходила у школу після закінчення вищих навчальних закладів. При високій його вимогливості залишали школу дуже рідко і те – з особливих причин. Олександр Антонович постійно наголошував на тому, що особливий підбір кадрів потрібен, у першу чергу, для початкової школи. Адже важко переоцінити роль першого вчителя, який тримає у своїх руках майбутнє дитини і, в кінцевому результаті – майбутнє держави.

О. Захаренко був одним із фундаторів педагогіки співробітництва, розроблення теоретико-методологічних засад якої припадає на 80-ті роки ХХ ст. як протест проти традиційної системи освіти і виховання, що викликала велику полеміку в педагогічних колах. Педагогіка співробітництва – це система форм, методів і засобів у навчально-виховному процесі, які спираються на принципи гуманізму і творчого підходу до розвитку особистості дитини. Саме такий підхід був характерний для педагогіки Олександра Антоновича. Як і всі інші педагоги-новатори, він висунув, обґрунтував і впровадив у педагогічну практику такі ідеї: творчої взаємодії вчителя і учня; навчання без примусу; досягнення поставленої мети шляхом індивідуального і колективного підходу до діяльності учнів; творчого самоврядування; особистісно орієнтованого підходу до виховання учнівства; співпраці вчителів із батьками, громадськістю тощо.

Педагог-новатор розумів, що основне завдання директора школи – створення в навчальному закладі атмосфери, яка б сприяла духовному розвитку учнів. При розв'язанні цього питання педагогічний колектив Сахнівської школи не ізолювався від батьків, бо розумів: це зумовлювало пасивність, безініціативність, байдужість батьків, що дитина могла опинитися у складному становищі, якщо духовні цінності її сім'ї суперечили тим ідеалам, що пропагувалися вчителем. Тому важливою умовою для створення духовної атмосфери в школі

О. Захаренко вважав об'єднання зусиль педагогічного, учнівського і батьківського колективу. Цей принцип він назвав «педагогікою трьох: учителя, батька, учня». Дієвість такого підходу полягала в тому, що батькам надавалися практичні поради, за допомогою яких можна підвищити духовний рівень як дітей, так і батьків, поліпшити сімейні взаємини. У авторській школі О. Захаренка була створена система «педагогізації батьків»: батьківський лекторій, цикл радіопередач, вечори і свята для батьків, сторінки шкільної газети «Дівочі гори», спільні заходи в сільському клубі, письмові подяки батькам тощо.

Якщо взяти в цілому педагогічну систему О. Захаренка і поставити питання про те, яка головна і найбільш загальна ідея пронизує всю систему, то можна сказати – ідея єдності як всезагальний закон гуманної педагогіки, з якого випливають всі принципи і правила виховання. Єдності особистості й колективу, цілей і засобів трудового і морального виховання, окремого педагогічного впливу О. Захаренко надав діалектичного, глибоко життєвого розуміння і розв'язання.

Він неодноразово відмічав, що будь-який засіб виховання, як і його правило, не можна розглядати само по собі, ізольовано від усієї системи виховання, від його принципів, від сукупності всіх умов і впливів. У цьому і криється діалектичний підхід до вивчення педагогічних явищ і процесів.

О. Захаренко чітко пояснював, що освітня політика мала давати однозначні відповіді на важливі питання. Наприклад, окреслити, як керувати освітою в конкретному регіоні з урахуванням мережі й стану навчальних закладів, як зробити школи профільними, відповідно до вимог місцевого і регіонального ринку праці, як узгодити навчальні плани і програми з освітніми потребами учнів і запитамі їхніх батьків, як наблизити школи і громади. Або, скажімо, така його думка: «Існує традиція скеровувати зусилля на розв'язання завдань, визначених Міністерством освіти, тоді як прагнення трансформувати ці завдання до регіональних та місцевих умов і потреб є достатньо низькими». Регіональна освітня політика, зазначав він, – це поєднання державної політики у сфері освіти, що забезпечується на даній території, з політикою, що визначається регіональними органами влади.

Праці академіка О. Захаренка вражають своїм глибоким змістом – передусім філософським. Олександр Антонович ніби увібрав у свою душу філософію нашого народу. Це не могло не вплинути на формування його педагогічних ідей, нетрадиційних підходів до виховання дітей і батьків, торування дороги до святості й духовності в житті кожної родини, школи, села.

Напевно, це і стало духовним фундаментом Захаренківських діалогів зі своїми вихованцями та їхніми батьками, з учителями, громадськістю. У першу чергу, мова йде про його прохання до випускників.

Прохання перше. Не сваріться, як ми сварилися, ні з сусідами, ні з іншими народами! Не навчилися ми жити в мирі, когось боялись, когось самі ж лякали. Невміння наше поважати іншу думку, інші релігії, ідеології, права людини перетворило історію людства в історію війн, злочинів, насильства. Будьте толерантні за нас і не вкорочуйте собі і комусь диво, що подароване природою, – людське життя.

Прохання друге. Ми не знали, що ми не вічні. Будьте розумніші за нас і навчіть своїх дітей зберігати і зміцнювати своє здоров'я змалку. Незважаючи на всілякі СНІДи, епідемії, ракові пухлини, радіацію, ви можете продовжити собі нормальне життя до 100 років як мінімум. Не припізнйтесь з цим, ураховуючи наш досвід, живіть, а не виживайте, не псуйте своє тіло і дух алкоголем і наркотиками.

Прохання третє. Не втрачайте пам'ять, як утратили її ми. Безпам'ятство – це голодомор, це зневага до праці батьків і дідів, що створили шедеври української культури, освіти, науки, техніки, зневага до тих, хто поклав голову заради цілі, ідеї, заради життя своїх дітей.

Якщо вдумливо вчитуватися в ці прохання Великого вчителя до своїх випускників, то в них можна виявити і відчутти неповторну гаму філософсько-педагогічних ідей, що мають

прогностичне значення для молодої людини, яка вступає в самостійне життя. Така сама глибока філософсько-педагогічна духовна палітра ідей простежується і в **заповідях синам:**

Заповідь перша: «Любіть Україну – вашу власну державу. Не на словах, а на ділі, роблячи все, аби вона була процвітаючою, міцною, багатшою, незалежною і щасливою».

Заповідь друга: «Україна має залишатися нащадкам такою ж прекрасною, якою вона є зараз. Намагайтеся кожне узлісся, кожне водоймище, луки чи поле зробити красивим. Не допускайте до влади невігласів, яким байдуже, що буде після вас. Допоможіть суспільству зберегти генофонд нації. Не розтринькайте його по закордонах, не загубіть його в пустелях Оману, Саудівської Аравії, Африки, Америки чи в Еміратах».

Заповідь третя: «Любіть життя, бо воно єдине і ніколи не повториться, навіть на тому світі. Живіть так, як ви хочете, для своєї насолоди, та на радість дітям і рідним, живіть так, щоб ніхто вас не дорікнув за те, що ви просто псували повітря, а залиште після себе добрий слід. А ще прошу вас, діти мої, ніколи незнайомому не кланяйтесь, не ставайте на коліна перед ворогом і керівництвом».

Привертаючи увагу до гострих проблем, що ніби «оголилися» і стали гальмом у цивілізаційному розвитку нашої держави, у вихованні молоді на загальнолюдських цінностях, щиро вболіваючи за такий розрив між високими словами про патріотизм і любов до Вітчизни й реальним «сучасним патріотизмом» тих, від кого залежить доля Української держави, Олександр Антонович залишався оптимістом. Він невпинно сповідував ідеї «педагогіки добра». Нам пощастило, що Олександр Антонович жив і творив на Черкащині, і наш освітянський святий обов'язок вивчати, примножувати і впроваджувати в життя його мудру і творчу спадщину. Не випадково однією з концептуальних ідей творчого доробку О. Захаренка постає необхідність визначення ролі позитивного соціокультурного середовища у процесі формування особистості майбутнього громадянина, що здатне нейтралізувати будь-які негативні чинники впливу на дитину.

Висновок. Завдячуючи неординарним здібностям Олександра Захаренка «Школа над Россю» перетворилася на унікальний експериментальний майданчик, на якому пройшли апробацію та органічно поєдналися елементи самих різноманітних педагогічних технологій. Можемо легко впізнати в авторській школі ознаки технології колективних творчих справ І. Іванова. Саме в ній отримав нову інтерпретацію метод проектів Чиказької школи-лабораторії Дж. Дьюї. Привертає увагу те, з якою легкістю були підхоплені й удосконалені ідеї А. Макаренка щодо організації учнівського самоврядування, використання мудрої влади колективу, а також ідеї С. Шацького щодо піднесення пріоритетної ролі трудового виховання у становленні особистості.

На сторінках публікацій О. Захаренка знаходимо його роздуми щодо співвідношення навчання й виховання, ролі колективу для особистості, що зближує погляди директорів сахнівської та павлівської шкіл. Вчитуючись у рядки, поступово впізнаємо риси гуманно-особистісної технології Ш. Амонашвілі. Це дозволяє дійти до висновку, що творча інтерпретація та апробація прогресивних ідей педагогів-новаторів надихнула О. Захаренка на створення витонченої авторської педагогічної системи, фундаментом якої стали гуманістичні цінності та аксіологічне ставлення особистості до соціуму.

Список використаної літератури

1. Береговий Я. А. Заповіт Захаренка / Я. А. Береговий // Педагогіка толерантності. – 2005. – № 3. – С. 38–52.
2. Боримський В. С. Школа О. А. Захаренка як модель сучасної сільської школи / В. С. Боримський // Позакласний час. – 2011. – № 10. – С. 133–134.
3. Кобзаренко В. Що значить бути толерантним / В. Кобзаренко // Школа. – 2012. – № 8. – С. 78–80.
4. Ковальська Н. Від серця до серця : використання досвіду великого педагога / Н. Ковальська, Т. Пастух, Л. Денисюк // Школа. – 2013. – № 9. – С. 42–64.
5. Комісаренко Н. Школа О. Захаренка – «школа самореалізації особистості» / Н. Комісаренко // Позакласний час. – 2011. – № 10. – С. 128.
6. Корюненко М. Олександр Захаренко : поспішайте робити добро / М. Корюненко // Освіта України. – 2006. – № 68. – С. 4–5.
7. Криворот К. Незвичайний учитель Сахнівської школи. Зі спогадів колег та односельчан / К. Криворот // Пані вчителька. – 2007. – № 9. – С. 51–53.

8. Криворучко М. В. Учителі-новатори – педагогічне джерело передового досвіду / М. В. Криворучко // Завучу. Усе для роботи. – 2011. – № 9–10. – С. 29–35.
9. Мацько Л. Проблеми мовної культури вчителя у спадщині Олександра Захаренка / Л. Мацько, О. Семенов // Дивослово. – 2007. – № 3. – С. 58–62.
10. Мелешко В. Про організацію експериментального дослідження в сільській школі / В. Мелешко // Рідна школа. – 2007. – № 2. – С. 7–8.
11. Слепинін О. Педагогічна симфонія Олександра Захаренка / О. Слепинін // Дзеркало тижня. – 2008. – № 18. – С. 17.
12. Яковенко В. Авторська школа над Россю / В. Яковенко // Освіта України. – 2006. – № 30–31–32. – С. 9; № 47. – С. 6.
13. Артеменко Т. Педагогіка в ритмі серця / Т. Артеменко // Школа. – 2012. – № 8. – С. 74–77.
14. Бондар Л. С. Питання співдружності школи і сім'ї у творчій спадщині В. О. Сухомлинського та О. А. Захаренка / Л. С. Бондар // Педагогіка і психологія. – 2010. – № 2. – С. 79–87.
15. Калініченко Н. Трудова підготовка як засіб соціалізації учнів у Сахнівській школі-родині О. А. Захаренка / Н. Калініченко // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2008. – № 1. – С. 38–42.
16. Кузь В. Слово про вчителя / В. Кузь // Педагогічна газета. – 2013. – № 1. – С. 6.
17. Мальований Ю. І знову ми в Захаренковій хаті / Ю. Мальований // Педагогіка толерантності. – 2010. – № 2. – С. 5–11.
18. Моргун В. Лучшая трудовая школа Украины / В. Моргун // Народное образование. – 2007. – № 6. – С. 189–194. – Воспитательная работа в школе. – 2007. – № 5. – С. 128–134.
19. Побірченко Н. Авторська школа академіка Олександра Антоновича Захаренка / Н. Побірченко // Шлях освіти. – 2007. – № 3. – С. 50–55.
20. Сухомлинська О. Чи були школи В. О. Сухомлинського і О. А. Захаренка альтернативними існуючим / О. Сухомлинська // Рідна школа. – 2010. – № 9. – С. 13–17.
21. Українська педагогіка в персоналіях : навч. пос. [для студ. вищих навч. закладів]. У2-х кн. Кн. 2. ХХ століття / за ред. О. В. Сухомлинської. – К. : Либідь, 2005. – 552 с.
22. Крутенко О. В. Виховання гуманістичних цінностей школяра у педагогічній спадщині О. А. Захаренка : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Ольга Володимирівна Крутенко; ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький держ. пед. ун-т імені Г. Сковороди». – Переяслав-Хмельницький, 2012. – 23 с.
23. Орлова Н. В. Формування духовних цінностей дітей і молоді в творчій спадщині О. А. Захаренка : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Наталія Володимирівна Орлова; АПН України; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. – К., 2008. – 20 с.
24. Захаренко С. Дитиноцентризм – провідна лінія в педагогічній спадщині О. А. Захаренка / С. Захаренко // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2013. – № 4. – С. 63–66.
25. Захаренко С. Погляди О. А. Захаренка на родинне виховання : витоки та умови формування / С. Захаренко // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2007. – № 1–2. – С. 168–175.
26. Захаренко С. О. Засади родинного виховання в творчій спадщині О. А. Захаренка / С. О. Захаренко // Витоки педагогічної майстерності : зб. наук. пр. – Полтава : Полт. держ. пед. ун-ту імені В. Г. Короленка, 2008. – Вип. 4. – С. 149–156.
27. Захаренко С. Педагогіка конкретної мети як провідний виховний метод у системі превентивного виховання О. А. Захаренка / С. Захаренко, О. Захаренко // Рідна школа. – 2011. – № 1–2. – С. 18–22.
28. Захаренко С. Формування громадянина-патріота у педагогічній системі О. А. Захаренка / С. Захаренко, О. Коваленко // Рідна школа. – 2013. – № 6. – С. 36–40.

References

1. Berehovy, Ya. A. (2005) Zakharenko's Testament. *Pedagogy of tolerance*, 3, 38–52. (in Ukr.)
2. Borymsky, V. S. (2011) O. A. Zakharenko's school as a model of modern rural school. *Extracurricular time*, 10, 133–134. (in Ukr.)
3. Kobzareno, V. (2012) What it means to be tolerant. *School*, 8, 78–80. (in Ukr.)
4. Kovalska, N. (2013) From heart to heart: using the experience of the great teacher. *School*, 9, 42–64. (in Ukr.)
5. Komisarenko, N. A. (2011) O. Zakharenko's school - "school of self-identity". *Extracurricular time*, 10, 128. (in Ukr.)
6. Koryunenko, M. (2006) Olexandr Zakharenko: Hasten to do good. *Education of Ukraine*, 68, 4–5. (in Ukr.)
7. Kryvorot, K. (2007) Extraordinary teacher of Sakhnivka school. From the memories of colleagues and villagers. *Mrs teacher*, 9, 51–53. (in Ukr.)
8. Krivoruchko, M. V. (2011) Teachers-innovators - pedagogical excellence source. *For a head teacher. All for work*, 9–10, 29–35. (in Ukr.)
9. Matsko, L. (2007) Problems of a teacher's language culture in Olexandr Zakharenko's heritage. *Dialogist*, 3, 58–62. (in Ukr.)
10. Meleshko, V. (2007) On the organization of the pilot study in a rural school. *Native School*, 2, 7–8. (in Ukr.)
11. Slyepynin, A. (2008) Olexandr Zakharenko's Educational Symphony. *Mirror of the week*, 18, 17. (in Ukr.)
12. Yakovenko, V. (2006) Author's school over Ros'. *Education of Ukraine*, 30–31–32, 9. (in Ukr.)
13. Artemenko, T. (2012) Pedagogy in the rhythm of the heart. *School*, 8, 74–77. (in Ukr.)

14. Bondar, L. S. (2010) Question of collaboration of school and family in V. O. Sukhomlynsky's and O.A. Zakharenko's creative heritage. *Pedagogy and Psychology*, 2, 79–87. (in Ukr.)
15. Kalinichenko, N. (2008) Labor training as a means of socialization of pupils in O. A. Zakharenko's Sakhnivka school-family. *Labour training in educational institutions*, 1, 38–42. (in Ukr.)
16. Kuz, V. (2013) Word about the teacher. *Pedagogical Newspaper*, 1, 6. (in Ukr.)
17. Malyovanyy, Yu. (2010) We are in Zakharenko's house again. *Pedagogy of tolerance*, 2, 5–11. (in Ukr.)
18. Morgun, V. (2007) The best labor school of Ukraine. *People's education*, 6, 189-194. (in Rus.)
19. Pobirchenko, N. (2007) Academician Alexander Antonovich Zakharenko's author school. *Way of education*, 3, 50–55. (in Ukr.)
20. Sukhomlynska, O. (2010) Were V. O. Sukhomlynsky's and O.vA. Zakharenko's school alternative to existing ones. *Native School*, 9, 13–17. (in Ukr.)
21. Ukrainian education in personalities (2005). *Kyiv. Lybid*. 552.
22. Krutenko, O. V. (2012) Upbringing of humanistic values of a pupil in O. A. Zakharenko's pedagogical heritage. (Ph.D Dissertation). *Thesis*. (in Ukr.)
23. Orlova, N. V. (2008) Formation of spiritual values of children and youth in Olexandr Zakharenko's creative heritage. (Ph.D Dissertation). *Thesis*. (in Ukr.)
24. Zakharenko, S.(2013) Child-oriented pedagogy as a leading line in O. A. Zakharenko's pedagogical heritage *Director of school, lyceum, gymnasium*, 4, 63–66. (in Ukr.)
25. Zakharenko, S.(2007) O. A. Zakharenko's views on family education: Origins and conditions of formation. *Director of school, lyceum, gymnasium*, 1-2, 168–175. (in Ukr.)
26. Zakharenko, S. (2008) Principles of family education in O. A. Zakharenko's creative heritage. *Origins of pedagogical skills*, 4, 149-156. (in Ukr.)
27. Zakharenko, S. (2011) Pedagogy of specific goal as a leading educational method in O. A. Zakharenko's system of preventive education. *Native School*, 1–2, 18–22. (in Ukr.)
28. Zakharenko, S. (2013) Formation of the citizen-patriot in O. A. Zakharenko's educational system. *Native School*, 6, 36–40. (in Ukr.)

CHEREVKO Olexandr,

Doctor of Economics, Professor, Rector
Bohdan Khmelnytsky National University at Cherkasy
e-mail: cic@cdu.edu.ua

REALIZATION OF OLEXANDR ZAKHARENKO'S IDEAS OF HUMANE PEDAGOGY IN THE EXPERIENCE OF THE AUTHOR'S "SCHOOL OVER ROS".

Abstract. *Introduction.* The figure of the famous teacher of the last century Olexandr Zakharenko draws attention of his contemporaries by the fact that due to his efforts a little-known rural school in Sakhnivka turned into an experimental ground of progressive ideas. These ideas have enriched the theory and practice of education of pupils with original approaches and methods of organization of the educational process. Namely in Sakhnivka school O. Zakharenko's turning from an ordinary director to a known in Ukraine and abroad innovator, pioneer, known pedagogical thinker, creator of the author's school took place.

Purpose is an attempt to make a historical overview of pages of Olexandr Antonovich Zakharenko's biography and draw attention of his contemporaries to the achievements of his educational heritage.

Results. Olexandr Zakharenko's author school is presented as an educational institution not only for children but also for teachers and parents in the article. Namely thanks to this school O. Zakharenko became recognized as a founder of pedagogy of cooperation - a system of forms, methods and tools in the educational process, based on the principles of humanism and creativity to the development of the child. Like all other teachers, innovators, he proposed, justified and implemented in teaching practice these ideas: creative interaction between a teacher and a pupil; education without coercion; achieving the set goal through individual and collective approach to pupils' activities; creative self-government; personality-oriented approach to apprenticeship training; cooperation of teachers with parents, the community, etc.

The teacher-innovator understood that the main task of the school director is creating in a school atmosphere that would facilitate the spiritual development of pupils. Therefore, an important condition for creation of a spiritual atmosphere in a school O. Zakharenko considered joining efforts of teacher, student and parent community.

In O. Zakharenko's author's school the system of "pedagogisation of parents" was created: parental lectures, a series of radio programs, evenings and holidays for parents, pages of school newspaper "Girls' mountains", joint activities in the country club, written thanks to parents, etc.

The main and most common idea of O. Zakharenko's educational system is the idea of unity as an all-common humane pedagogy law, which implies all the principles and rules of education. O. Zakharenko provided dialectical, deep life understanding and resolving to the unity of individual and collective goals and means of labor and moral education, individual educational impact. That is why the work of Academician Olexander Zakharenko astonishingly impress by their deep meaning - especially philosophical one.

Conclusion. Drawing attention to the acute problems in the education of youth on human values, genuinely worrying about a gap between high words about patriotism and love for the Motherland and the real "modern patriotism" of those, on whom the fate of the Ukrainian state depends, Olexandr Antonovich remained optimistic. He professed ideas of "pedagogy of happiness". We are lucky that Olexandr Antonovich lived and worked in Cherkasy region and our educational sacred duty is to study, to develop and to implement in life his wise and creative heritage.

Key words: *O. Zakharenko; state and public figure; outstanding teacher; creative heritage; author's school; pedagogical ideas; family education; humane pedagogy; cooperation of school, family and public.*

*Одержано редакцією 23.01.2017
Прийнято до публікації 24.01.2017*